

Wykład dr Małgorzaty K. Frąckiewicz *Żydzi regionu łomżyńskiego i Tykocina: zwyczaje, tradycje i stosunki polsko-żydowskie w Muzeum w Tykocinie*

1 października 2023 r., o godz. 14.30 w ramach Europejskich Dni Kultury Żydowskiej w Wielkiej Synagodze w Tykocinie odbył się wykład dr Małgorzaty Frąckiewicz – wiceprezes Łomżyńskiego Towarzystwa Naukowego im. Wagów. Wzbogacona o prezentację multimedialną prelekcja, przybliży uczestnikom spotkania zwyczaje, tradycje i stosunki polsko-żydowskie regionu łomżyńskiego i Tykocina.

W łomżyńskim cyklu wydawniczym Łomżyńskiego Towarzystwa Naukowego im. Wagów: *Pinkasy przedniemeńskie*, czyli w księgach pamięci gmin żydowskich z regionu mazowiecko-podlaskiego swoistym centrum jawi się Tykocin przywoływany w rozmaitych kontekstach poznawczych, m.in. w biografiami rozmaitych osób i rodzin. Wydaje się niekiedy, że wszystkie drogi prowadzą nie do Rzymu, a do Tykocina. To miejsce naznacza tradycja wspólnoty żydowskiej, jej dynamika gospodarcza, niezwykła mobilność i aktywność w regionie, co przekłada się na obecność Żydów tykocińskich w przestrzeni wspomnień, jakie ożywają w przetłumaczonych na język polski księgach pamięci, np. Ciechanowca, Jedwabnego, Łomży, Ostrowi Mazowieckiej czy Zambrowa.

W *pinkasie* Stawisk czytamy, że:

Chociaż istnienie osadnictwa żydowskiego na północnym Mazowszu jest wspominane po raz pierwszy w rocznikach Sejmu Czterech Ziem w odniesieniu do wspólnoty Tykocina w XVII w., możliwe jest przyjęcie założenia, że żydowscy osadnicy dotarli do tego rejonu wiele lat wcześniej. Oni odgrywali pionierską rolę w rozwoju tej ziemi, wykuwali szlaki handlowe, tworzyli fundamenty pod przetwórstwo na obszarach rolniczych i rozwijali rzemiosło. Przybywali z terenów bardziej cywilizowanych i przynosili ze sobą znaczną wiedzę odnoszącą się do produktów metalowych, tekstylnych, olejowych, napojów i garbowania skóry.

Przez z górą cztery wieki istniało w Tykocinie osiedle żydowskie.

Osiemnaście pokoleń Żydów, wiernych, oddanych Torze i przykazaniom, wydał Tykocin, metropolia w Izraelu, przywódca „Galil Tiktin” w Sejmie Żydów Korony, ważny ośrodek kultury duchowej Żydostwa polskiego.

Osiemnaście pokoleń uczonych, studentów, znanych działaczy społecznych, wielkich rabinów, jacy wyszli z Tykocina, aby krzewić naukę Tory i szerzyć Jej światło we wszystkich gminach Izraela.

Osiemnaście pokoleń zwyczajnych prostych ludzi, przenikniętych głębokim umiłowaniem Izraela i Syjonu, słynących z najznakomitszych cnót, tak że czcigodny tytuł „Jachsanej Tiktin”, jakim ich obdarzono, idzie przed nimi pośród naszych braci, gdziekolwiek się znajdują.

Ważny i różnorodny wkład wniósł Tykocin do różnobarwnej i żywej mozaiki Żydostwa Wschodniej Europy, wkład emanujący życiem i dodający ważną i bardzo wartościową część do budowli świętości i wzniosłego eposu Żydów Polski, z wszystkimi jej odcieniami i szczególną rzeczywistością, tej budowli, którą zburzyła doszczętnie przeklęta nazistowska bestia w dniach Szoa, w okresie II wojny światowej.

Taka informacja pojawia się w *Księdze pamięci gminy żydowskiej w Tykocinie*, tłumaczenie Ewa Wroczyńska

Tiktin (TYKOCIN), który obecnie jest małym miastem w guberni łomżyńskiej, w powiecie mazowieckim, był w XVI stuleciu jedną z najslawniejszych gmin żydowskich. W XVII w. jawi się przed naszymi oczyma jako centralna gmina, stojąca na czele okręgu („galil”) obejmującego małe gminy i osiedla. Z początku miasto Tykocin uważano za część Mazowsza (w zapiskach pinkasów nazywanego „Mazi”) w środkowej Polsce. Jednak z tego powodu, że sąsiadował z Litwą, we wspomnianym okresie był zaliczany do obszaru Wielkiego Księstwa Litewskiego, jako miasto graniczne między Litwą a Polską. Przy rozdziale podatku pogłównego królewskiego (keraga de-malkut) Tykocin był wymieniany jako część państwa litewskiego.

Pinkas Tykocina, tłum. Ewa Wroczyńska

„(...) Możliwe, że pierwotnie została wzniesiona w 1660 roku, kiedy pierwsza grupa Żydów przeniosła się z Tykocina do Jedwabnego”.

„Można wysnuć wniosek, że kiedy Jedwabne uzyskało w 1736 roku prawa miejskie, wiele żydowskich rodzin przeniosło się tam z **Tykocina**. Niektóre źródła podają jednak, że już w 1664 roku do Jedwabnego wprowadziło się kilka rodzin. Prawdopodobnie przenieśli się tam

z powodu jasno uregulowanego pozwolenia na dzień targowy raz w tygodniu. Uprawnienie do rozstrzygnięcia spraw gminy i religijnych potrzeb Żydów było w rękach uznanej żydowskiej społeczności **Tykocina** i jego rabinatu”.

„Pojechaliśmy w kierunku Białegostoku i dotarliśmy do słynnego miasta Tykocina, znanego ze swoich wielkich rabinów i bardzo starej wspólnoty żydowskiej”.

Pinkas Jedwabnego

„Rodzina Cynowiczów była jedną z najstarszych rodzin w Jedwabnem. Była jedną z pierwszych, które przybyły, gdy Jedwabne było jeszcze wsią i należało do dziedziców, Jedwabińskich. Większość pierwszych rodzin żydowskich przybyło z rejonu Poznania i z Prus. Zostali zaproszeni przez właścicieli ziemskich, aby rozwijać gospodarkę tego rejonu, pomagając w zwiększeniu produkcji i handlu.

Korzenie rodziny Cynowicz wywodzą się z miasta Tykocina, znanego wśród światowego Żydostwa jako jeden z okręgów „Vaad Arba Aratzot”. Jest również możliwe, że rodzina Cynowiczów **przybyła do Tykocina** z małego miasteczka Cinowitz na Prusach. Dalej, w dokumentach **żydowskiej wspólnoty w Tykocinie** w roku 1700 znajdujemy, że osadnictwo żydowskich rzemieślników we wsi Jedwabne było **w jurysdykcji Tykocina**”.

Pinkas Jedwabnego

Wycieczka na święto Tisza B'Aw. Proszę zwrócić uwagę na nakrycia głów, które chroniły przed starym zwyczajem młodzieży rzucania tego dnia kłujących pokrzyw na włosy dziewcząt.

DOTYCHCZAS W ŁÓŻYŃSKIM CYKLU ~~WYKŁADÓW~~ WYKAZAŁY SIĘ:

Przywołałam tu z mojej pamięci kilka epizodów z mojego miasteczka, które miały miejsce ponad pięćdziesiąt lat temu. Przypominają mi one dni mojej młodości i świat, który został bezlitośnie zniszczony. Niech te wersety posłużą jako skromny wkład do uwiecznienia podnoszącego na duchu i pięknego stylu życia, który był kiedyś...

Księga pamięci gminy żydowskiej w Stawiskach, s. 139.

Fotorelacja z wykładu

Fot. Wnętrze Wielkiej Synagogi w Tykocinie – miejsce prelekcji

Fot. Dr Małgorzata Frąckiewicz – prelegentka

Fot. Liczni uczestnicy niedzielnego wykładu

